

16.10.2020

Asia: HE 146/2020 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2021

Eduskunta
Maatalousjaosto

Luken asiantuntijalausunto

Maatalouden kannattavuus, maataloustulo ja kannattavuuden parantaminen

1 Tausta

Vuoden 2021 talousarvioesityksen Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan selvitysosassa todetaan, että Maatalouden kannattavuuden ja kilpailukyvyn parantaminen on tärkeää, jotta kotimainen raaka-ainetuotanto säilyy. Riittävä kannattavuus on myös edellytys tuotantoa kehittäville investoinneille ja sille, että tiloille saadaan jatkajia. Tässä lausunnossa tarkastellaan maatalouden rakenne-, tulos- ja kannattavuuskehitystä sekä kannattavuuteen vaikuttavia tekijöitä.

2 Suomen maatalouden rakennekehitys

Maa- ja puutarhatalousyriyten määrä on laskenut tällä vuosituhanalla 80 000 yrityksestä 50 000 yritykseen. Jäljelle jäävät ovat olleet keskimääräistä suurempia ja myös investoineet, jolloin on saavutettu edellytykset suurtuotannon etujen hyödyntämiseen ja kannattavuuden paranemiseen. Maa- ja puutarhatalouden kannattavuus ei kuitenkaan ole kohentunut tai edes pysynyt ennallaan. Kannattavuuskehitys on ollut aleneva. Lisääntyvät panos- ja tuotoshintojen vaihtelut sekä heikot satotasot ovat tuoneet mukanaan myös maksuvalmiusongelmat ja sen myötä velkaantumisen ja vakavaraisuusongelmat. Luonnonvarakeskuksen rakenne-ennustejärjestelmän mukaan vuoteen 2028 mennessä tilamäärä laskee noin 38 000 yritykseen.

3 Suomen maatalouden talous- ja kannattavuuskehitys

Luonnonvarakeskuksen Kokonaislaskenta -järjestelmässä noin 750 todellisen yrityksen, kannattavuuskirjanpitotilan tulokset painotetaan Suomen maatalous- ja puutarhayrityksillä. Eli näille kaikille tiloille saadaan näin tulokset, jotka sitten lasketaan yhteen. Näin Suomen maa- ja puutarhatalouden tuotannon arvoksi vuonna 2018 saatiin 5,8 mrd. euroa, jossa tukien osuus on noin 32 prosenttia.

Yrittäjäperheen työlle ja omalle pääomalle katteeksi jäävä yrittäjätulo nousi vuonna 2018 noin 526 milj. euroon (noin 10 400 euroon yritystä kohti) (Taulukko 1). Maatalousyrittäjä sai työtunnilleen korvausta 5 euroa ja omalle pääomalleen korkoa 1,2 prosenttia. Nämä vastaavat noin kolmannelta kohtuullisesta tasosta eli kannattavuuskerroin oli 0,34. Kokonaispääoman tuotto-prosentti -tunnusluku on negatiivinen, -2,6 prosenttia.

Taloustulokset ovat edelleen tasoltaan vaatimattomia, vaikka ovatkin hiukan kohentuneet vuosikymmen puolivälin tasosta.

Taulukko 1. Maatalouden kokonaistuoton, yrittäjätulon, kannattavuuden ja vakavaraisuuden kehitys vuosina 2013-2018.

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Kokonaistuotto (milj.euroa) ¹	6 068	6 061	5 696	5 592	5 623	5 787
Yrittäjätulo (milj.euroa) ²	600	602	465	317	516	526
Kannattavuuskerroin ³	0,32	0,33	0,26	0,19	0,34	0,34
Kokonaispääomantuotto-%	-3,1%	-2,6%	-3,8%	-4,5%	-2,7%	-2,6%
Omavaraisuusaste, % ⁴	76%	74%	74%	74%	72%	73%
Tiloja edustettuna, kpl	57 244	55 600	53 003	51 779	50 561	49 542

¹Kokonaistuotto sisältää myyntituotot ja tuet sekä myös rehuksi, yksityistalouteen ja jatkojalostukseen käytettyjen tuotteiden arvon.

²Yrittäjätulo on yrittäjäperheen työpalkaksi ja oman pääoman koroksi jäävä rahamäärä.

³Kannattavuuskerroin osoittaa, kuinka yrittäjätulo riittää kattamaan omasta työstä ja omasta pääoman aiheutuvat kustannukset. Kun kerroin on yksi, kaikki kustannukset on kyetty kattamaan.

⁴Yrityksen vakavaraisuutta kuvaava omavaraisuusaste lasketaan suhteuttamalla oma pääoma yrityksen varojen kokonaismäärään.

Lähde: Luonnonvarakeskus, kannattavuuskirjanpitolukokset (www.luke.fi/taloustohtori/kokonaislaskenta).

Kokonaislaskentatulokset edustavat vuonna 2018 noin 49 500 yrityksen yhteenlaskettuja tuloksia. Näistä positiivista yrittäjätuloa sai 30 000 yritystä, joiden yhteenlaskettu yrittäjätulo nousi noin 739 milj. euroon. Lähes 20 000 yrityksen yrittäjätulo jäi negatiiviseksi, jolloin nämä huomioiden Suomen maatalous- ja puutarhayritysten kokonaisyrittäjätulo laski edellä mainittuun 536 milj. euroon. Usein negatiivista yrittäjätuloa saaneeseen ryhmään päätyvät esimerkiksi hiljattain investoineet yrittäjät.

Kokonaislaskennan tulokset vuodelle 2019 ja ennusteet eteenpäin tulevat julkisteille loppuvuodesta.

4 Suomen Maatalousyritysten talous- ja kannattavuuskehitys sekä ennusteet

Luonnonvarakeskus laskee kannattavuuskirjanpitoaineistoon perustuen myös maatalousyritysten keskiarvotulokset. Tässäkin tulokset painotetaan, mutta nyt kuvaamaan Suomen aktiivisten, suurimpien 33 000 maatalous- ja puutarhayrityksen keskiarvotuloksia. Koska pienimmät tilat on jätetty pois, tulokset ovat Kokonaislaskenta -tarkastelua parempia. Vuonna 2018 yrittäjätulo oli 17 400 euroa yritystä kohti vuodessa. Vuoden 2019 ennakkotulosten ja 2020 ennustelaskennan mukaan yrittäjätulo laskee näinä vuosina 15 500 euroon.

Yrittäjätulon heikkeneminen tai kasvukaan ei sinänsä kerro suoraan kannattavuuden kehityksestä. Yrittäjätulo olisi suhteutettava maatalousyrittäjien työpanoksesta ja omasta pääomasta aiheutuneisiin kustannuksiin, jotka myös muuttuvat. Esimerkiksi kotieläintaloudesta kasvintuotantoon siirtyminen vähentää työmäärää. Kannattavuuskerroin huomioi nämä muutokset ja kuvaa kannattavuuskehitystä.

16.10.2020

Tilivuonna 2018 kannattavuuskerroin oli noussut tasolle 0,42. Ennakkotulosten mukaan vuonna 2019 ja ennusteiden mukaan vuonna 2020 kannattavuuskerroin heikkenisi 0,36:n - 0,37:än tasolle. Tukitasot sinällään säilyvät ennallaan, mutta viljojen ja muiden kasvien satotason ennustetaan heikkenevän, mutta siltikään viljan hinnat eivät ole nousussa. Kasvihuonetuotantoa painaa tomaatin ja kurkun hinta-alamäki. Tuotantokustannukset nousevat. Maitotilojen kannattavuus hivenen nousee ja pääsyynä erittäin nopea rakennekehitys, pienten tilojen lopettaminen. Samasta syystä sikatilojen tulokset ovat säilyneet, jopa kohentuneet.

Kaikissa kokonaislaskenta- ja keskiarvotarkasteluissa on mukana nimenomaan maa- ja puutarhatalous. Tarkastelu ei sisällä maatalousyritysten muuta yritystoimintaa tai muuta maaseudulla harjoitettua yritystoimintaa.

Lähde: Luonnonvarakeskus, kannattavuuskirjanpitoluokset (www.luke.fi/taloustohtori/maatalous).

5 Kannattavuuteen vaikuttavat tekijät

Kannattavuuteen vaikuttavat tuote- ja panoshintojen välinen hintasuhde, tuottavuus eli tuotemäärän ja panosmäärän välinen suhde sekä tuet.

Tuet ovat tarjonneet vakaan ja ennustettavan komponentin, jonka määrä ei ole vaihdellut vuosittain. Investointituet puolestaan ovat tarjonneet ilmaista pääomaa investointeihin ja yrityskoon kasvattamiseen.

Yrityskoon kasvu yhtenä tekijänä on mahdollistanut tuottavuuskehityksen. Yrittäjän pyrkii tuottamaan tuotantopanosmäärällä niin paljon tuotantoa kuin mahdollista. Koneinvestoinneissa ja muissa pitkäaikaisissa investoinneissa on syytä olla harkitseva. Ehkä suurempaa huomiota tulisi kiinnittää lyhytkestoisiin panoksiin, jotka nostavat tuotantoa välittömästi.

Maataloustoimialan ulkopuolelta tulevat panoshinnat ovat toisaalta nousseet nopeammin kuin maataloustuotteiden hinnat eli hintasuhde on heikentynyt. Tätä kautta panos- ja jalostusteollisuus ja kauppa ovat ulosmitanneet maatalouden tuottavuuskehitystä itselleen, jolloin maatalouden kannattavuuskehitys on jäänyt heikoksi.

Mitään yksittäistä keinoa maa- ja puutarhatalouden kannattavuuden parantamiseen ei löydy. Yhtenä tärkeänä on kuitenkin neuvonnan, tutkimuksen ja koulutuksen painopisteen siirtäminen tuotantoprosessikysymyksistä enemmän talouskysymyksiin. Myös maatalousyrittäjien tulisi kiinnittää huomio näihin sekä myös oman yrityksen ja kannattavimpien yritysten toiminnan vertailuun ja yleensäkin yrityksen kokonaisvaltaiseen johtamiseen.

Asiantuntijalausunnon valmistelija: Arto Latukka